

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Амелия Личева, катедра „Теория на литературата“, СУ „Св. Кл. Охридски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование – Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. – Филология – Теория на литературата

Докторант: ХРИСТИНА КОНСТАНТИНОВА ТЕОДОСИЕВА

Тема: МОДЕЛИ НА ИДЕНТИФИКАЦИЯ В ЛИТЕРАТУРАТА.
Отъждествяване на личността и разпознаване на тъждественост в рамките на художествената творба в китайски и български произведения от XX в.

Научен ръководител:

Доц. д-р Дарин Тенев, катедра „Теория на литературата“, СУ „Св. Кл. Охридски“

Научен консултант: гл. ас. д-р Веселин Карастойчев

Дисертационният труд се състои от въведение, пет глави, заключение и приложения в общ обем 293 стандартни страници. Авторката Христина Теодосиева беше редовен докторант в Катедрата по теория на литературата и успя предсрочно и с успех да премине вътрешното обсъждане на труда си. Христина беше един от най-отговорните и съвестни докторанти в катедрата, които от самото начало знаеха върху какво искат да работят. В същото време благодарение на работата си със своя научен ръководител

доц. Тенев, с други колеги от катедрата и от специалност „Китаистика“, както и благодарение на специализациите, на които пътува, тя се разви допълнително и задълбочи знанията си особено в сферата на китайската литература. В тези години Христина Теодосиева много активно участваше и в конференции (това си личи по множеството ѝ публикации), отлично се справи и с воденето на семинарни занятия по теория на литературата. Накратко, става дума за обещаващ млад учен и неслучайно, мога да кажа това още в началото на рецензията си, резултатът от нейната работа върху дисертацията ѝ е отличен.

Въведението в тази работа не е формално, а действително поставя проблемите, които работата ще се опитва да реши, като много точно обосновава понятията, с които ще се работи, ясно дефинира понятието идентификация, което ще е ключово за работата, дава своите разбирания за идентификация в живота и в литературата, намесва психоанализата, посочва основните оразличавания. От него става ясно, че трудът ще се движи по тънката граница между общуването по принцип и литературната идентификация и ще следи промените и моделите. С математическа яснота са посочените целите и задачите на работата, обяснен е изборът на различни жанрове при онагледяващите текстове, както и защо са избрани примери от българската и китайската литература, разглеждани в моменти на криза.

Първа глава, която е озаглавена „Методология“ има за цел по пътя на концептуални анализи да изясни понятията, които ще бъдат във фокуса на работата, и да направи това най-вече с оглед на техните употреби. За яснотата и структурираността допринася изборът от страна на докторантката на заимстване на стратегии от аналитичната филолософия, която е добре обоснована и представена. Изобщо, акцентът на работата е

приложимостта на теориите и това е много ценно в дисертацията на Христина Теодосиева. В тази първа теоретична част докторантката се позовава и на теорията на моделите, за което от голяма помощ са й разработките на научния ръководител, но тя съумява да извлече нужното ѝ с оглед на темата и да надгради прочетеното в желанието да специфицира понятието идентификация. Главата се отличава с прозрачност, което не е толкова присъщо на дисертациите по теория на литературата по принцип. Като предимство бих посочила и интердисциплинарността, включително в обосновката на подходите и понятията.

Втрата глава носи името „Значение на „идентификацията“ и отново изпробва методите на аналитичната философия, стъпвайки върху употребите на понятието. Наред с това са изследвани две важни двойки – идентификация-идентичност и идентификация-имитация. И тук са и някои от забележките ми към докторантката. Похвално е, че тя отлично познава българското литературознание и изчерпателно представя гледните точки в него, особено по отношение на мисленето за мимезиса и литературността, но когато се въвеждат толкова големи теми, стои някак странно те да се представят само чрез български прочити. Затова и в едно евентуално издаване на дисертацията би било добре тук малко по-коректно да бъдат въведени теоретиците на тези проблематики в световен мащаб, а след това – българските прочити. Това, да кажем, е направено, когато се говори за идентификацията като междуличностно взаимодействие, когато са въведени ключови тези на автори като Фройд, Мелани Клайн, Ерих Фром и др. С много примери, наред с намесата на наративни и психоаналитични теории е и частта, която говори за различните типове литературни идентификации, които остават в рамките на произведението и не минават към коментар на идентификациите, които читателите правят с персонажите, Въпрос, който като че ли е по-обсъждан в

литературознанието и може би затова е останал встрани от интереса. Въпреки направените забележки обаче, и тук цялостното впечатление е за яснота, структурираност (за това помагат и приложените схеми) и мотивирана аргументация.

Останалите три глави в работата са приложните и анализационните. Интересното е, че тук са подбрани текстове с различна степен на рецепция – някои много анализирани като „Двубой“ на Вапцаров, други - по-малко четени и слабо оценявани от критиката като „Кръв“ от Константин Константинов. И, разбира се, има и напълно непознати за българската аудитория китайски текстове. Различно е и качеството на избраните текстове, някои са със статут на класически творби (отново „Двубой“), други често се приемат с резерви като „Кръв“. Споменавам това, защото подобна разнопосочност прави задачата на докторантката още по-сложна. Сложност, с която тя се справя отново отлично. Видимо е, че моделите на идентификация, които открива, работят във всякакъв тип текстове и жанрове. Нещо повече, те позволяват да се намерят нови ъгли на интерпретация, които да добавят смисли дори към текстове като „Двубой“, както и към „Ерих Райтерер“ от Владимир Полянов, който напоследък получи множество интерпретации в засиления интерес към диаволизма. Не на последно място, принос на работата е извеждането на общите модели на идентификация, постигнато чрез съпоставянето на различни художествени текстове. На базата на различните идентификации, проследени в примерите от китайската литература, могат да се направят изводи и за самите произведения, и за китайската литература по-общо, и за относителните близости и различия с българската. За последното допринася и самостоятелната глава, която е преглед на китайската литература от фиксирания в дисертацията период и която целенасочено търси и посочва връзките с българската. На фона на изследванията, които по принцип

прави сравнителното литературознание, подобни паралели могат само да бъдат приветствани, още повече че Христина Теодосиева е много коректна към спецификите на всеки текст и всяко писане.

В тези три глави Теодосиева демонстрира умения за затворено четене, но и за четене през модели, да кажем психоаналитичния, наративния на Цветан Тодоров, като прилага тези модели, когато е възможно, дори към китайските текстове. Освен това анализите ѝ отговарят на различни разбирания за идентификацията и то в художествения текст, защото се изследват „три модела на произведения, в които са налични различни ситуации, които могат да бъдат определени като проявления на процеса идентификация“.

Авторефератът коректно предава съдържанието на работата, а приносите са ясно и добре формулирани. Статиите са повече от достатъчен брой и са публикувани в сериозни издания.

Като имам предвид показаните от Христина Теодосиева умения да концептуализира и анализира, както и сериозните знания и доброто им прилагане в конкретики, убедено гласувам да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Проф. д-р Амелия Личева